
ISPRAVNICI ALOGENI ÎN PRIMII ANI DUPĂ ANEXAREA BASARABIEI

Dinu Poștarencu

La 28 septembrie 1812, Scarlat Sturza se afla încă la Iași¹. De aici, în următoarele zile, vine la Chișinău și începe să dirijeze activitățile administrative ale provinciei românești anexate de la data de 2 octombrie 1812, precum va specifica în raportul său din 19 mai 1813 adresat împăratului Rusiei².

În prima zi de guvernare a Basarabiei, Sturza a operat remanieri în cadrul ispravnicilor, numind în posturile de ispravnic următoarele persoane: Teodor Krupenski în ținutul Orhei, Iordache Donici în ținutul Soroca, medelnicerul Constantin Negre și stolnicul Manolache Vârnav în ținutul Hotin, stolnicul Matei Râșcanu și Ioniță Iamandi în ținutul Iași, medelnicerul Constantin Carp în ținutul Hotărniceni, serdarul Vasilache și Anton Satovski în ținutul Bender, slugerul Iordache Tudor în ținutul Tomarova³. Printre ispravnicii desemnați s-a numărat și un alogen, A. Satovski, căruia i-a fost acordat acest post la recomandarea amiralului P.V. Ciceagov. Prin adresa din 22 octombrie 1812, Sturza i-a comunicat comandantului cetății Bender că, în conformitate cu voința amiralului Ciceagov, l-a numit în funcția de ispravnic al ținutului Bender pe funcționarul de clasa a XII-a Anton Satovski⁴, care, la 26 octombrie, i-a raportat guvernatorului civil al Basarabiei că a sosit la Bender și a preluat funcția⁵.

Numărul de ispravnici din fiecare ținut a fost stabilit prin statutul de funcții al ispravnicilor, aprobat în martie 1813, cu următoarea structură: în ținuturile Hotin, Soroca, Iași, Orhei și Bender – câte doi ispravnici, iar în ținuturile Hotărniceni, Codru, Greceni și Tomarova – câte unul⁶.

Nu peste mult timp, între ispravnicii ținutului Bender, serdarul Vasilache și Satovski, s-au iscat disensiuni. La 29 ianuarie 1813, Scarlat Sturza i-a comunicat funcționarului din statele sale Marcenko: „Ispravnicilor ținutului Bender, funcționarului de clasa a XII-a Satovski și serdarului Vasilache, le-am dat misiunea să cerceteze plângerea a 16 evrei din orașul Bender asupra polițmaistrului acestui oraș, care, chipurile, i-a ofensat. Serdarul Vasilache a refuzat să efectueze cercetări, motivând că nu cunoaște legile ruse”⁷. Scutindu-l pe serdarul Vasilache de această sarcină, guvernatorul civil a pus-o în seama lui Marcenko.

Prin raportul din 28 aprilie 1813, expediat lui Sturza din orașul Bender, Satovski a relatat: „De la 22 aprilie, fără să știu de ce, tovarășul meu nu vrea să semneze actele redactate în rusește, din care motiv, până la soluționarea problemei de către D-voastră, rapoartele vor fi trimise în limba rusă, semnate numai de mine”⁸.

Admonestarea ispravnicului Panait Catargi. Deoarece în cadrul administrației de la Chișinău, condusă de Harting, activau mulți funcționari ruși, iar angajați ai ispravnicilor erau doar funcționari români, cu unele excepții (bunăoară, ispravnicul Satovski), s-au iscat disensiuni în ceea ce privește limba în care erau scrise actele oficiale. Un asemenea caz s-a produs în prima fază a guvernării lui Harting. La 24 octombrie 1813, acest general de obârșie olandeză, militant al șovinismului rus, l-a admonestat pe ispravnicul ținutului Greceni, Panait Catargi, din următorul motiv: „Departamentul I m-a informat că Dumneavoastră ați înapoiat Departamentului patru decrete trimise spre executare din cauza că nu cunoașteți limba rusă și nu aveți nici traducător, nici pisar rus. Deși pentru această desconsiderare a dispozițiilor date de conducere trebuie să fiți supus, conform legii, unei amenzi, eu, însă, dorind inițial să vă avertizez în privința acestei fapte, vă

¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 10, f. 8v.

² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 65, f. 51.

³ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 17.

⁴ Anterior A.I. Satovski a activat în cadrul Poliției județului Tiraspol, apoi în Comisia de provizii, de unde, în 1808, a fost transferat în cancelaria militară de campanie a feldmareșalului Prozorovski (ANRM, F. 2, inv. 2, d. 12, f. 71v).

⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 1-2.

⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 4.

⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 80, f. 127-128.

⁸ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 232.

aplic o muștrare aspră și vă poruncesc să depuneți toată străduința pentru a respecta ordinele autorităților. Să exercitați permanent funcția, în caz contrar, după cele întâmplate, veți fi neapărat supus amenzi. Totodată, vă atrag atenția că, la fel ca și ceilalți ispravnici, trebuie să aveți traducător sau pisar rus”⁹.

I.M. Harting obiectând Departamentului al II-lea. La 17 iunie 1813, generalul Harting a cerut explicații Departamentului al II-lea în legătură cu următorul caz, pe care l-a interpretat de pe poziții șovine: „În privința ordinului dat de mine privind repararea podurilor de peste lacurile Cătlăbug și Chitai, ispravnicul ținutului Bender, Satovski, mă informează că Departamentul al II-lea i-a transmis acest ordin adjunctului său, ispravnicului moldovean, serdarul Vasilache, care, fără să-i comunice conținutul ordinului, l-a executat de unul singur”. Indignat din motivul că a fost neglijat funcționarul rus, care, cu aere de stăpânitor, l-a coborât pe demnitarul moldovean, sub aspect ierarhic, pe o treaptă inferioară decât a sa, Harting a cerut departamentului să-i raporteze imediat „din ce cauză porunca cu privire la reparația podurilor i-a fost dată doar serdarului Vasilache, din moment ce el este adjunctul lui Satovski. Ei trebuie să se informeze reciproc pentru a rezolva în comun problemele, ambii fiind în egală măsură responsabili de ordinea din ținut”¹⁰.

Aducându-i la cunoștință lui Harting, la 9 noiembrie 1813, că, în conformitate cu obiceiul local, după expirarea unui an, sunt permutați funcționarii ispravnicilor, consilierul Departamentului al II-lea, Matei Krupenski, i-a propus pe următorii boieri să preia, la 15 noiembrie, funcția de ispravnic: în ținutul Soroca – Panait Catargi, în locul lui Iordache Donici, și Manolache Vârnav, în locul lui Dimitrache Donici; în ținutul Hotin – serdarul Vasilache, în locul lui Manolache Vârnav; în ținutul Iași – Ștefan Râșcanu, în locul lui Ioniță Iamandi; în ținutul Hotărniceni – Ioniță Iamandi, în locul lui Constantin Rusu; în ținutul Greceni – Ioan Cantacuzino, în locul lui Panait Catargi; în ținutul Bender – Constantin Bodescu, în locul serdarului Vasilache¹¹. Harting aprobă această listă la 11 noiembrie 1813¹².

Remarcăm că obiceiul local nu a fost aplicat și în privința lui Satovski, căruia la fel îi expirase anul de aflare în postul de ispravnic al ținutului Bender. Mai mult decât atât, postul de vechil din ținutul Bender îl deținea, din ianuarie 1813, V.I. Satovski, fratele ispravnicului¹³.

Întrucât C. Bodescu nu a acceptat postul ce i s-a propus, la 2 decembrie 1813, în locul lui a fost trimis să exercite temporar funcția de ispravnic al ținutului Bender clucerul Apostolache Burda¹⁴, care a ocupat acest post până în luna iulie 1814. În raportul din 7 iulie 1814 al Departamentului al II-lea, semnat de consilierul acestui departament, spătarul Iordache Bucșănescu, și prezentat lui Harting, se menționează referitor la înlocuirea lui A. Burda: „Deoarece expiră termenul obișnuit de exercitare a funcției de ispravnic al ținutului Bender de către clucerul Apostolache Burda, în locul lui să fie numit sulgerul Iordache Sala”¹⁵. Harting a încuviințat propunerea.

În realitate, deși fusese instalat temporar, „termenul obișnuit” de un an nu expirase pentru clucerul A. Burda. Pe de altă parte, după cum relevăm încă o dată, Departamentul al II-lea iarăși nu a ținut cont de expirarea „termenului obișnuit” de exercitare a funcției de ispravnic al ținutului Bender de către Satovski. Evident, intenționat. Și, bănuim, din ordinul lui Harting, care știa prea bine că în cazul lui Satovski nu se respectă legea locală. Chiar în proiectul de organizare a administrației civile a Basarabiei, întocmit în februarie 1814 din ordinul lui Harting, este specificat în această privință: „ispravnicii sunt schimbați anual după obiceiul moldovenesc” (Записки 1868, 121).

Ca și în cazul cu serdarul Vasilache, între Satovski și sulgerul Sala s-au iscat neînțelegeri. Prin adresa din 25 mai 1815, Departamentul al II-lea l-a înștiințat pe Harting despre următoarele: „În cadrul acestui guvern a fost audiat raportul din 3 mai al ispravnicului ținutului Bender, Satovski, în care se spune: tovarășul său, sulgerul Iordache Sala, i-a declarat în mod serios că el, după rang, este mai mare decât Satovski. Necunoscând la ce clasă (a ierarhiei ruse - *D.P.*) poate fi atribuit sulgerul în raport cu ofițerul rus, Satovski cere o asemenea informație de la guvern”¹⁶. Având în vedere conotația politică a conflictului apărut între acești doi

⁹ ANRM, F. 5, inv. 3, d. 3, f. 319.

¹⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 80, f. 1090v-1091.

¹¹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 25-26.

¹² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 27.

¹³ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 12.

¹⁴ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 31.

¹⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 129.

¹⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 241.

ispravnici, departamentul a decis: circumstanțele în cauză să fie prezentate spre examinare lui Harting. Acesta a înclinat balanța în favoarea lui Satovski: „Întrucât ispravnicul ținutului Bender are rang rusesc, fiind de clasa a X-a (corespundea gradului militar de ștab-căpitan - *D.P.*), atunci el trebuie să dețină superioritatea în raport cu ispravnicul moldovean”¹⁷.

A. Satovski ocupa postul de ispravnic al ținutului Bender și la 31 iulie 1816¹⁸.

Ispravnici ruși. Pe parcursul guvernării sale, Harting a tins să instaleze ruși în ispravnicii.

Prin raportul din 12 ianuarie 1814, Departamentul al II-lea i-a comunicat lui Harting că a executat ordinul de a-l transfera pe A. Satovski din postul de ispravnic al ținutului Bender în cel de ispravnic al ținutului Tomarova, în locul sulgerului Iordache Tudor, iar în calitate de ispravnic al ținutului Bender l-a numit pe locotenent-colonelul în retragere Makarov¹⁹. Curând, însă, la 23 ianuarie, Harting l-a înștiințat pe Satovski că îl lasă în postul de ispravnic al ținutului Bender, iar pe Makarov l-a numit ispravnic al ținutului Tomarova²⁰.

Pe data de 27 februarie 1814, principele A.B. Kurakin, care își avea sediul în orașul Tulcin, i-a expedit lui Harting următoarea dispoziție: „Comitetul de Curățare din Basarabia²¹, căruia i-am poruncit să inspecteze cordoanele instituite la hotarul Basarabiei cu posesiunile turcești, mi-a raportat că vigilența a fost remarcată numai la ispravnicii desemnați din rândul funcționarilor ruși. Moldovenii, însă, având rude în posesiunile turcești, urmăresc doar interese personale, fiind indiferenți cu totul față de exercitarea dispozițiilor date de șefi de a contracara pătrunderea moliemei în Basarabia. De aceea, rog Excelența Voastră ca în posturile de ispravnic ale ținuturilor care se învecinează cu posesiunile turcești să fie numiți dintre funcționarii de încredere ruși, iar moldovenii în nici un caz să nu mai ocupe aceste funcții în ținuturile de frontieră. Despre această dispoziție a mea i-am adus la cunoștință Majestății Sale Imperiale”²². Iar Harting, la rândul său, a transmis-o

spre executare, la 8 martie, Departamentului al II-lea²³.

„În virtutea dispoziției principelui Aleksei Borisovici Kurakin, cunoscută deja departamentului”, se menționează în ordinul din 9 martie 1814 dat de Harting Departamentului al II-lea, au fost operate două remanieri în cadrul ispravnicilor: consilierul titular Țivinski, funcționar în Cancelaria Guvernatorului Civil al Basarabiei, a fost numit în calitate de ispravnic al ținutului Iași²⁴, în locul slugerului Ciuhureanu, iar secretarul gubernial Andrei Nepepivo, care, aflat la Chișinău, nu deținea nici un post, – în calitate de ispravnic al ținutului Codru, în locul serdarului Pavel Măcărescu²⁵. Printr-un alt ordin, emis tot la 9 martie 1814, Harting l-a înlocuit pe ispravnicul ținutului Greceni, Ioan Cantacuzino, cu funcționarul rus Ivan Marcenko, motivând astfel: „Funcția de ispravnic al ținutului Greceni implică multe obligații foarte dificile ce țin de transportarea proviziilor ale statului, livrarea lemnului sau a stufului în Ismail și satisfacerea altor cerințe, înaintate de către unitățile militare, obligații care cu mult mai bine le poate executa un funcționar rus, cu experiență”²⁶.

La 5 aprilie 1814, Kurakin i-a comunicat suplimentar lui Harting în privința dispoziției sale de a numi ruși în fruntea ispravnicilor: „În ținuturile de frontieră în care, potrivit dispoziției mele, D-voastră ați numit funcționari ruși ca ispravnici, nu trebuie să fie îndepărtați boierii moldoveni și moșierii locali de la participarea la administrarea civilă internă în cadrul ținuturilor, conform obiceiurilor moldovenești, după cum este prevăzut în dispozițiile amiralului Ciceagov cu privire la constituirea regiunii Basarabia, confirmate de împărat”²⁷.

Acordându-li-se atribuția de ispravnic, funcționarii ruși au solicitat să dispună de pisari ruși. La 8 martie 1814, ispravnicul ținutului Tomarova, Makarov, care își avea sediul în târgul Reni, i-a comunicat lui Harting că nu reușește să facă față tuturor sarcinilor, în situația când ispravnicia, purtând o corespondență intensă, avea în state

¹⁷ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 242.

¹⁸ ANRM, F. 4, inv. 1, d. 44, f. 55v.

¹⁹ ANRM, F. 4, inv. 1, d. 44, f. 57.

²⁰ ANRM, F. 4, inv. 1, d. 44, f. 61.

²¹ În rusește: Бессарабский Очистительный Комитет.

²² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 85.

²³ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 86.

²⁴ La 21 martie 1814, Țivinski i-a raportat lui Harting că el a sosit în târgul Fălești pe data de 20 martie și a intrat în exercițiul funcțiunii (ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 100).

²⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 87.

²⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 84.

²⁷ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 231.

un sameș, care executa lucrările de secretariat în limba română. Din această cauză, sublinia el, este stringentă nevoie de un pisar rus²⁸. Dând curs solicitării lui Makarov, Harting imediat a dispus Departamentului al II-lea să stabilească salariu pentru un pisar rus în acest ținut²⁹.

Rugămintea de a-i pune la dispoziție un pisar rus i-a adresat-o lui Harting, la 7 mai 1814, și ispravnicul ținutului Greceni, Marcenko, a cărui reședință se afla în satul Frumoasa³⁰.

Desemnându-l, în iunie 1814, pe Aleksei Somov, fost polițmaistru al orașului Ismail (noiembrie 1812 - iunie 1814), în funcția de ispravnic al ținutului Hotin (care, după tradiție, se numea *pârcălab*), Harting i-a insuflat următoarele: „D-voastră, în calitate de ofițer rus, trebuie să fiți primul ispravnic, iar tovarășul D-voastră, serdarul Vasilache, – cel de-al doilea ispravnic”³¹.

La 17 iulie 1814, A. Somov i-a relatat de la Briceni lui Harting că, intrând în exercițiul funcțiunii de pârcălab al ținutului Hotin, a găsit multe activități ale Pârcălăbiei într-o mare delăsare, fără nici o ordine proprie cancelariei, iar un șir de ordine ale departamentelor neexecutate, întrucât acestea erau scrise în limba rusă, în timp ce „Pârcălăbia nu are oameni pricepuți de a redacta în rusește”³².

Unii funcționari moldoveni din cadrul isprăvnicilor dădeau dovadă de nesupunere față de ispravnicii ruși. La 1 iulie 1814, ispravnicul ținutului Codru, Nepepivo, i-a raportat din târgul Leova lui Harting în privința sameșului³³ Ioan Tăutu că nu-i dă ascultare pe linie de serviciu, că a plecat la Chișinău fără să-l pună la curent și, revenind de acolo, fără să i se prezinte, adună de la oameni informații și îi îndeamnă să înainteze reclamații împreună cu călărașii. Imediat după numirea sa ca ispravnic, mai semnala Nepepivo în raportul său, sameșul Tăutu l-a tratat cu ură. Deși poruncise ca Tăutu să fie luat sub pază, Departamentul al II-lea l-a scutit de această pedeapsă³⁴. Peste scurtă vreme, Ioan Tăutu a fost demis din funcție.

Prin ordinul din 31 august 1814, Harting l-a desemnat în postul de ispravnic al ținutului Soroca pe funcționarul de clasa a VI-a Andrei N. Pizani, în locul căpitanului Minozzi³⁵, care obținuse gradul militar fiind angajat în serviciul Rusiei.

În raportul din 10 septembrie 1814, trimis Departamentului al II-lea, Somov a consemnat că, activând în cadrul comisiei create în vederea cercetării cazurilor de trecere clandestină a vitelor peste hotar, el a depus eforturi mari pentru a institui ordinea în desfășurarea tuturor activităților. Dezordinea, după părerea lui, era cauzată „de lipsa unui secretar și al pisarilor ruși”, constatând ca fiind insuficientă prezența doar a doi copiiști de limbă română pe lângă sameșul moldovean și a unui traducător, care redacta actele în rusește. Această situație, menționa el, l-a determinat să dispună angajarea unui traducător și a unui conțopist sau șef de birou care să mențină ordinea în cancelarie și să întocmească actele în limba rusă, precum și a patru copiiști (doi de limbă rusă și doi de română). Departamentul a transmis spre examinare acest raport lui Harting³⁶.

În următorul raport expediat lui Harting, Somov i-a comunicat: „Deși am găsit în fiecă ocol al ținutului câte doi ocolași moldoveni, dintre care unii cu totul sunt analfabeți, aceasta fiind cauza neglijenței și neexecutării prompte a dispozițiilor, eu am fost nevoit, cu scopul de a îndeplini mai rapid ordinele date de Excelența Voastră și decretul emise de către departamente, să numesc câte un rus, dintre ofițerii în retragere, ca locțiitori, pe lângă fiecare ocolaș moldovean, mai cu seamă în ocoalele situate lângă Prut și hotarul pe uscat, cu atât mai mult că odinioară, în temeiul legilor moldovenesti, ocolașii erau foarte puțin instruiți în privința slujbei, pe când acum lor li se cere să activeze în virtutea legilor rusești, și anume: să întocmească diferite tabele, inventare, anchete, precum și alte informații pe care să le prezinte fără întârziere. Ca să nu se producă uneori întreruperi în activități, îndrăznesc să cer voie să permiteți ocolașilor să ia în interes de serviciu, în limitele ocolului său, câte doi cai de la locuitori pentru a se deplasa de la un sat la altul”. Harting și-a dat acordul ca ocolașii să ia cai de la săteni³⁷.

²⁸ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 91.

²⁹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 92.

³⁰ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 111.

³¹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 114.

³² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 134.

³³ Sameș – funcționar administrativ, care îndeplinea funcția de contabil, casier strângător de biruri pe ținut.

³⁴ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 122.

³⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 148.

³⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 163-164.

³⁷ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 159-160.

Prin adresa din 22 decembrie 1814, expediată din târgul Căușeni, unde se afla sediul Ispravniciei ținutului Bender, ispravnicul Satovski i-a solicitat lui Harting să desemneze un pisar rus, cu un salariu de 750 lei anual, propunându-l în această funcție pe funcționarul Kostenko³⁸. Harting a rezolvat în mod favorabil cererea lui Satovski³⁹.

Deoarece o parte din corespondența oficială se purta în limba rusă, înșiși ispravnicii români, impuși de această situație, solicitau să fie numiți pisari ruși în cadrul ispravnicilor. Astfel, la 21 februarie 1815, ispravnicul ținutului Hotărniceni, serdarul Pavel Măcărescu, desemnat în acest post la 28 ianuarie 1815⁴⁰, i-a scris lui Harting, din târgul Gura Galbenei, unde se afla sediul ispravniciei: „Este necesar un pisar rus, din cauza că acum, în ținutul Hotărniceni sunt stabiliți coloniști din ducatul Varșoviei, în privința cărora ispravnicia raportează în limba rusă Excelenței Voastre, precum și altor instituții și persoane. Tot în rusește comunică și cu militarii încartiruiți în satele ținutului”⁴¹. Deoarece lucrările de scriere în limba rusă din cadrul ispravniciei le executa, de la 15 noiembrie 1814, funcționarul de clasa a XIV-a Burenkov, Pavel Măcărescu l-a rugat pe Harting să-l confirme pe acesta în postul de pisar⁴².

La 30 martie 1815, Departamentul al II-lea, apoi și Harting au aprobat raportul ispravnicului ținutului Codru, Nepeipivo, de a-l numi în calitate de sameș pe funcționarul rus Tromsin, în locul lui Ciombul, demisionat pe motiv de boală⁴³. Și ispravnicul ținutului Greceni, Marcenko, voind la fel să dispună de pisar rus, i-a cerut lui Harting, la 23 aprilie 1815, să fie introdus în schemă salariu pentru această funcție⁴⁴.

Prin raportul din 31 mai 1815, expediat din târgul Fălești, ispravnicii ținutului Iași, Ioan Dicescu și Țivinski, i-au relatat lui Harting: „Dispozițiile conducerii guberniale trimise ispravniciei, precum și adresele parvenite din partea organelor de poliție ale regiunii Basarabia sunt redactate, în general, în limba rusă, cu excepția unor porunci scrise în moldovenește, date foarte rar de către Direcția Judiciară a Departamentului I. Dar ispravnicia

nu dispune de cancelarie rusă pentru a executa aceste dispoziții, din care motiv ea este impusă de situație să înainteze Excelenței Voastre spre examinare chestiunea privind desemnarea în cadrul ei a unui pisar și a doi funcționari de cancelarie pentru a redacta actele în limba rusă”⁴⁵. Harting aprobă această solicitare a ispravnicilor ținutului Iași.

În martie 1815, șeful administrației basarabene a înștiințat Departamentul al II-lea că a operat două remanieri în sistemul ispravnicesc: cu ocazia transferării lui Andrei Pizani din postul de ispravnic al ținutului Soroca în cel de consilier în Departamentul I al Guvernului Regional al Basarabiei, în locul lui a fost numit funcționarul de clasa a IX-a Aleksei Somov, mutat din postul de pârcălab al ținutului Hotin, iar în locul acestuia din urmă a fost desemnat maiorul Reimers⁴⁶, care a deținut demnitatea de pârcălab până la 5 iulie 1815, când Harting l-a mutat în acest post pe Andrei Pizani, demisionat, în urma cererii depuse la 13 iunie 1815, din funcția de consilier al Departamentului I⁴⁷. Noul pârcălab A. Pizani a sosit la Briceni pe data de 12 iulie 1815, în timp ce maiorul Reimers a fost numit șef de frontieră în ținutul Hotin.

Instalați în postul de ispravnic, funcționarii ruși tindeau să introducă unele prefaceri în modul de organizare a ispravnicilor. Înaintând, la 14 mai 1815, un raport lui Harting, ispravnicul ținutului Bender, Satovski, l-a anunțat despre următoarele: „Eu am rugat să fie numit un pisar rus în Ispravnicia ținutului Bender. Fiind numit, acestuia i-au fost încredințate toate lucrările de scriere din cadrul ispravniciei. Din momentul intrării în exercițiul funcțiunii al acestui pisar, sameșul din Ispravnicia ținutului Bender rămâne în deplină inactivitate. Sameșul nu numai că nu ajută la îndeplinirea lucrărilor de scriere, ci, dimpotrivă, necunoscând știința de carte în rusește, nici rânduielele, nici limba, din cauza lui uneori nu sunt executate dispozițiile date de șefi. În lipsa mea, fiind desfăcute, în cancelaria moldovenească, scrisorile expediate ispravniciei și traduse cu nepricepere de către traducător, sameșul împreună cu ispravnicul moldovean iau hotărâri și stabilesc legături cu alte instituții, fără a dispune în această privință de un registru, pentru a respecta ordinea și claritatea trebuincioasă, pe baza

³⁸ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 198.

³⁹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 202.

⁴⁰ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 211.

⁴¹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 225.

⁴² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 225.

⁴³ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 228-229.

⁴⁴ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 234.

⁴⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 258.

⁴⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 236.

⁴⁷ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 247, 250.

căroră, în cazurile necesare, să se scoată copii. Adesea iau hotărâri verbale și, astfel, pun capăt problemelor, în timp ce despre executare trebuie de raportat guvernului. Ca urmare, nefiind informat, guvernul iarăși ordonă și eu sunt nevoit, cerând actele de la cancelaria moldovenească, să execut din nou”⁴⁸. Enunțând acestea, Satovski a solicitat ca funcția de sameș să fie acordată pisarului rus din cadrul acestei isprăvnicii, Borsukov, căruia să-i fie atribuit și salariul prevăzut pentru sameș, pe când sameșul Biber să fie transferat în alt ținut, „unde el ar putea fi întrebuințat cu folos. Iar dacă uneori, menționa în continuare Satovski, ar putea să apară necesitatea de a scrie în cadrul isprăvnicii vreo hârtie în moldovenește, apoi, în cazul acesta, va fi întrebuințat funcționarul de clasa a XIV-a Harito, desemnat în această isprăvnicie, care știe cu desăvârșire să citească și să scrie în moldovenește”⁴⁹. La 16 iunie 1815, Harting i-a răspuns lui Satovski că nu poate fi de acord cu suprimarea postului de sameș din schema isprăvnicii, întrucât aceasta este o încălcare a legilor locale⁵⁰.

Între timp, la 4 iunie 1815, Satovski a intervenit pe lângă Harting cu o altă solicitare. Inițial i-a explicat că, din momentul mutării Isprăvnicii ținutului Bender în târgul Căușeni, pentru paza arestaților deținuți în cadrul ei sunt folosiți călărașii. Când călărașii sunt trimiși prin ținut în calitate de curieri, paza deținuților este încredințată locuitorilor, numiți la corvoadă, iar aceștia, neștiind disciplina, îi supraveghează insuficient, din care cauză aveau loc evadări ale arestaților. În virtutea acestui motiv, Satovski a cerut ca isprăvnicii să i se pună la dispoziție un detașament sub comanda unui subofițer din cadrul străzii interne⁵¹.

Prin ordinul din 16 iunie 1815, Harting a efectuat o permutare în rândul ispravnicilor ruși: pe Marcenko l-a transferat în postul de ispravnic al ținutului Codru, iar pe Nepeipivo – în locul acestuia, în ținutul Greceni⁵².

⁴⁸ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 244.

⁴⁹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 244.

⁵⁰ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 246.

⁵¹ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 243.

⁵² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 254. La 12 iulie 1815, ispravnicul Marcenko l-a anunțat din târgul Leova pe Harting că el a preluat funcția de ispravnic al ținutului Codru în ziua de 11 iulie (ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 281). La fel și ispravnicul Nepeipivo, prin adresa din 15 iulie 1815, l-a înștiințat din satul Frumoasa pe Harting că el s-a transferat în ținutul Greceni, în locul lui Marcenko (ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 282).

Ispravnicii ruși numeau conaționali în posturi administrative din cadrul ținuturilor. Aceasta se poate constata luând cunoștință de următoarea dispoziție dată de Harting, în iunie 1815, Isprăvnicii ținutului Soroca: „Considerând necesar ca în ținutul Soroca să fie numiți în calitate de vechili nu altcineva decât persoane localnice din rândul nobilimii sau mazililor, care posedă limba moldovenească, eu ordon acestei isprăvnicii ca de azi înainte să se conducă neapărat de regula respectivă. Îndeosebi, de ea trebuie să țină seama ispravnicul Somov. Porucicul Blavațki, pe care Somov l-a numit în postul de vechil la Otaci, urmează să fie înlocuit cu unul dintre mazilii sedentari ai acestui ținut”⁵³.

Într-un raport cu privire la deficiențele pe care le-a sesizat în administrarea ținutului Soroca, trimis, la 9 iulie 1815, lui Harting, ispravnicul Somov s-a referit și la vechilii desemnați de el în târgurile din ținut: „În posturile de vechil din târguri au fost instalați ofițeri ruși, și anume: în târgul Rașcov – funcționarul de clasa a XII-a Leontevici, iar în târgul Otaci – porucicul Hartuleri, în privința căruia a existat intenția de a-l transfera în Bălți, pentru o mai bună examinare a locuitorilor din ținut, iar în locul lui să fie numit porucicul Blavațki, deși necunoscut de mine, dar recomandat de către funcționarul de clasa a VII-a Somov. Pe Avenițki am avut de gând să-l numesc în Otaci responsabil de drumul mare. În calitatea sa de ofițer rus, el cel mai bine știe ce ordine să dea în cazul întâmpinării unităților militare, care, pentru satisfacerea necesităților sale, se adresează doar în rusește. De asemenea, el cel mai repede va executa sau va raporta isprăvnicii despre toate, fiind sub justiția rusă și purtând răspundere, având frică, pentru orice ilegalitate a sa, decât un mazil necunoscător, fără experiență și care, pe lângă dezordini, nu poate, prin funcția sa, să apere locuitorii de unitățile militare trecătoare”⁵⁴.

Somov s-a referit în raportul său și la problema limbii în procesul de administrare a ținutului, specificând următoarele: „Pe parcursul celor nouă luni cât a fost aici ispravnic, funcționarul de clasa a VI-a Pizani a examinat chestiunile curente și a dat dispoziții în cadrul ținutului în limba moldovenească, ceea ce și de la mine se cere. Însă Excelența Voastră știe că Pizani cunoaște la perfecție limbile moldovenească și greacă, de

⁵³ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 255.

⁵⁴ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 273.

aceea, la judecăți, conversa în limbile respective cu locuitorii, moșierii și arendașii greci, care locuiesc într-un număr mare în acest ținut. El dădea dispoziții fără traducător și întocmea actele doar în moldovenește. Traducătorul era folosit numai pentru scrierea în rusește a rapoartelor adresate Excelenței Voastre. Eu, însă, nu posed limba moldovenească, iar traducătorul puțin cunoaște limba rusă defel, din care motiv nu am posibilitatea să ascult mulți solicitanți, să înțeleg cu acuratețe formulările din actele scrise în moldovenește, să țin seama de împrejurări, ca, apoi, să-mi exprim părerea. Este cu neputință să semnez toate actele alcătuite în moldovenește, fără a pricepe ce este scris în ele și să porți răspundere pentru executarea lor. Dorind să fiu la datorie și informându-vă despre toate, dar și prevenindu-vă în privința opiniei nedrepte a domnilor moldoveni că eu, chipurile, înaintez pe linie de serviciu cerințe incorecte, solicit cu plecăciune să aprobați, dacă binevoiiți, instrucțiunile enunțate pentru funcționari și să permiteți călăuzirea, în cazuri necesare, în baza hotărârilor polițienesci scrise în rusește⁵⁵.

Indignată de modul de administrare al ispravnicului Makarov, populația ținutului Tomarova și-a exprimat nemulțumirea față de acesta, fapt despre care menționează Harting în dispoziția dată, la 1 august 1815, Departamentului al II-lea: „Detașând funcționari speciali în ținutul Tomarova pentru a efectua cercetări în legătură cu reclamația locuitorilor acestui ținut asupra ispravnicului Makarov, eu l-am destituit din funcție până la achitarea acestuia și l-am numit în locul lui pe funcționarul de clasa a X-a Krapivnâi⁵⁶.

În actele de epocă sunt atestate cazuri de comitere a nelegiuirilor de către ispravnicii ruși, desemnați de Harting. Bunăoară, este cazul ispravnicului ținutului Tomarova, Makarov, despre care s-a menționat anterior.

Un caz aparte îl reprezintă cel cu privire la ispravnicul ținutului Codru, Nepeipivo. Pentru investigarea acțiunilor săvârșite de acest ispravnic a fost creată chiar și o comisie specială (Comisia instituită pentru investigarea acțiunilor săvârșite de către fostul ispravnic al ținutului Codru, Nepe-

ipivo⁵⁷). În cadrul ședinței din 4 noiembrie 1816 a Comitetului Provizoriu al Basarabiei a fost audiat raportul comisiei respective, prin care s-a adus la cunoștință că cercetările se târăgănează deoarece răspunsurile lui Nepeipivo „sunt pline de reproșuri și deferite minciuni, ce întunecă fondul chestiunii și pun această comisie într-o situație dificilă de a îndeplini în curând misiunea încredințată⁵⁸. Având în vedere dificultățile apărute în procesul investigării acestui caz de către comisie, Comitetul Provizoriu a decis: Despre comportamentul lui Nepeipivo să i se comunice rezidentului plenipotențiar al Basarabiei, A.N. Bahmetev, pentru a se pronunța.

La 15 noiembrie 1816, Bahmetev a înștiințat Comitetul Provizoriu al Basarabiei că „a dispus ispravnicului ținutului Codru să-l determine pe Nepeipivo, chiar și prin arestarea lui, să satisfacă neapărat, în cel mai apropiat timp, cerințele comisiei ce i-au fost formulate în privința abuzurilor la care s-a dat pe parcursul exercitării fostei sale funcții⁵⁹.

Drept consecință, la mijlocul anului 1815, din numărul de 14 ispravnici câți erau prevăzuți în conformitate cu statutul de funcții, 9 erau funcționari ruși (inclusiv Dicescu), pe lângă care, în calitate de subalterni, activau și alți funcționari ruși.

Prin intermediul acestor funcționari alogeni, instalați în funcții administrative ale Basarabiei, a început să se producă poluarea cu rusisme a mediului lingvistic românesc din provincie. Aceștia, evident, nu cunoșteau nici obiceiul pământului, nici limba română, ceea ce agrava relațiile dintre ispravnicii ruși și funcționarii români din cadrul ispravnicilor și, totodată, diminuea contactele între cei dintâi și locuitorii ținuturilor. Drept urmare, această împrejurare, inclusiv alți factori, provocau dezordini în cadrul provinciei răpite.

⁵⁵ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 273. La raport a fost anexată instrucțiunea dată vechilului târgului Rașcov, Leontevici. Ea constă din 19 puncte, este datată cu 8 iulie 1815 și semnată de ispravnicul Somov (ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 273, f. 275).

⁵⁶ ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 273, f. 286.

⁵⁷ Комиссия учрежденная для исследования поступков бывшего исправника Кодрского цынута Непейпиво.

⁵⁸ ANRM, F. 4, inv. 2, d. 2, f. 8.

⁵⁹ ANRM, F. 4, inv. 2, d. 2, f. 51.

Bibliografie

Записки 1868: Записки Бессарабского областного статистического комитета, том III (Кишинев 1868).

Non-indigenous district police officers in the first years after the annexation of Bessarabia

Abstract

The article presents some data about the tendency to appoint district police officers not of local origin, which was exhibited by the Russian imperial authorities in the first years after the annexation of Bessarabia. These appointees were not aware of any local customs or the Romanian language, which worsened the relations between them and the appropriate Romanian officials and limited opportunities for contact with the local population.

Исправники неместного происхождения в первые годы после аннексии Бессарабии

Резюме

В статье представлен ряд данных относительно тенденции назначать в исправничества чиновников неместного происхождения, проявленной русскими имперскими властями в первые годы после аннексии Бессарабии. Эти назначенцы не знали ни местных обычаев, ни румынского языка, что обостряло отношения между ними и румынскими чиновниками этих учреждений, а также ограничивало возможности для контактов с местным населением.

06.01.2012

Dr. Dinu Poștarencu, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova